

3. Дзик Р.А. Олександр Потебня і теорія інтертекстуальності. Питання літературознавства. Чернівці: Рута, 2010. Вип. 81. С. 37–44.
4. Кавун Л. Драматичний модус художності в новелах Григорія Косинки. Вісник Черкас.нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2010. Вип. 178. С. 23–27.
5. Кораблева Н. Інтертекстуальність літературного произведения. Донецьк: Кассіопея, 1999. 28 с.
6. Корнійчук В.С. Ліричний універсум Івана Франка: горизонти поетики. Львів, 2004. 485 с.
7. Крістева Ю. Семіотика. М.: Изд-во МГУ, 1970. 218с.
8. Мацевко-Бекерська Л. Наратив як засіб організації просторово-часової конфігурації літературного твору. Вісник Львів. ун-ту: зб. наук. пр. Серія: Іноземні мови. Львів, 2011. Вип. 18. С. 52–59.
9. Просалова В. Текст у світі текстів Празької літературної школи: монографія. Донецьк: Східний вид. дім, 2005. 344 с.
10. Просалова В.А., Бердник О.С. Інтертекстуальність художнього тексту: текстотвірний і рецептивний аспекти: монографія. Донецьк: Норд-Прес, 2010. 152 с.
11. Тичініна А.Р. Сучасні методологічні практики: навч.-метод. посібник. Чернівці: ЧНУ, 2018. 160 с.
12. Тороп П. Проблема інтертекста. Текст. Ученые зап. Тарт. гос. ун-та. Тарту: Тарт. ун-т, 1981. Вип. 567: Текст в тексте: труды по знаковым системам, 14. С. 33–44.
13. Червінська О.В. Аргументи форми: монографія. Чернівці: ЧНУ, 2005. 348 с.

УДК: 378:61:612.821.

**Ніколаєва О.В., Сафаргаліна-Корнілова Н.А.,
Кузьміна І.Ю., Шутова Н.А., Павлова О.О., Морозов О.В.
Харківський національний медичний університет
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ
АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ І ШЛЯХИ
ПРОФІЛАКТИКИ ЇЇ ПОРУШЕННЯ**

Соціально-психологічна адаптація студентів пов'язана з великим психо-емоційним напруженням, що відбивається на рівні їх психічного і соматичного здоров'я. Зниження резерву адаптації та саморегуляції може привести до розвитку синдрому емоційного вигорання. Одним із шляхів профілактики порушення психологічної адаптації є використання інтерактивних методів навчання.

Ключові слова: соціально-психологічна адаптація, синдром емоційного вигорання, інтерактивні форми навчання.

Socio-psychological adaptation of students is associated with great psycho-emotional stress, which is reflected in the level of their mental and physical health. Reducing the reserve of adaptation and self-regulation can lead to the development of the syndrome of emotional burnout. One of the ways to prevent the violation of psychological adaptation is the use of interactive teaching methods.

Key words: social and psychological adaptation, emotional burnout syndrome, interactive forms of learning.

Соціально-психологіческая адаптация студентов связана с большим психо-эмоциональным напряжением, что отражается на уровне их психического и соматического здоровья. Снижение резерва адаптации и саморегуляции может привести к развитию синдрома эмоционального выгорания. Одним из путей профилактики нарушения психологической адаптации является использование интерактивных методов обучения.

Ключевые слова: социально-психологическая адаптация, синдром эмоционального выгорания, интерактивные формы обучения.

При формуванні майбутніх висококваліфікованих лікарів, треба враховувати їх здатність до самостійного прийняття рішень, реалізації задуманого, самоосвіти, вдосконалення професійних навичок. Саме тому велике значення при цьому є процес адаптації студентів до життя і навчання у вузі [4].

Вища освіта має великий вплив на формування психіки студента, розвиток та удосконалення його інтелектуальної особистості. В процесі навчання у вищому навчальному закладі студент постійно розвивається: зміцнюються його ідейні переконання, професійна спрямованість і накопичується певний досвід. На основі соціального та професіонального досвіду у студентів- медиків формується загальна зрілість і стійкість особистості, професійні якості, готовність до майбутньої лікарської діяльності.

З перших кроків навчання студенти часто відчують труднощі до яких доводиться адаптуватися. Це перш за все, висока інтенсивність вивчення навчального матеріалу, негативні переживання, що пов'язані з входженням в новий колектив, іноді недостатня психологічна підготовка до навчання, підбір оптимального режиму праці та відпочинку в нових умовах, відсутність навичок самостійної роботи з першоджерелами, словниками, довідниками та інше [3].

Адаптація студента до нового соціального середовища іноді ускладнює спілкування з однолітками і може негативно позначитись на мотивації до навчання і, відповідно, його результатах.

Таким чином, оптимальна соціально-психологічна адаптація особистості студента дозволяє задовольнити йому свої потреби і реалізувати поставлені цілі, від чого в подальшому може зложити кар'єра і розвиток майбутнього лікаря.

Психологічна адаптації умовно підрозділяється на 4 стадії: початкова – при якій особистістю усвідомлюється поведінка в новому соціальному середовищі, але він ще не готовий визнати і прийняти його систему цінностей; стадія терпимості – індивід або група і нове середовище виявляють взаємну терпимість до систем цінностей і поведінки один одного; стадія акомодатії – визнання і прийняття індивідом основних елементів системи цінностей нового середовища при одночасному визнанні деяких цінностей індивіда, групи; стадія асиміляції – повний збіг систем цінностей індивіда, групи і нового соціального середовища.

У літературі запропоновано класифікацію студентів за рівнем їх адаптації в залежності від ступеню сформованості і стійкості функціонування когнітивних, мотиваційно-вольових, соціально-комунікативних зв'язків: адаптовані (високий рівень) – мають сформовані і функціонуючі види зв'язків; середньо адаптовані (середній рівень) – сформовані майже всі типи зв'язків, але відсутня їх стійкість); не адаптовані (низький рівень) – не сформовані зв'язки хоча б в одному з виділених напрямків і нестійкість функціонування цих зв'язків. Це група ризику, яка потребує додаткових заходів щодо створення умов для успішної їх адаптації в освітньому середовищі вищої школи [1].

Адаптація студентів до навчального процесу у вищому медичному закладі зазвичай закінчується до початку 2 року навчання. Криза третього курсу пов'язана з різким збільшенням кількості профільюючих дисциплін, різко зростаючими вимогами до рівня оволодіння професійними знаннями і навичками. Одночасно зі зниженням самооцінки зростає і рівень тривожності. Студент оцінює професію як надмірно складну для своїх здібностей і приймає рішення про припинення освіти, або, переоцінивши свою систему професійних цінностей, продовжує навчання.

Високий рівень розумового і психоемоційного напруження, порушення режиму праці та відпочинку, повторні стресові ситуації, а також індивідуальні психовегетативні особливості призводять до зриву процесів соціально-психологічної адаптації студентів, розвитку стрес-індукованих психосоматичних порушень, зокрема – синдрому емоціонального вигорання (СЕВ).

СЕВ – це реакція організму, що виникає внаслідок тривалого впливу негативних професійних факторів середньої інтенсивності; це процес поступової втрати емоційної, когнітивної та фізичної енергії, що виявляється в симптомах емоційного, розумового та фізичного виснаження та незадоволення виконаною роботою. Причинами його виникнення є внутрішній особистісний конфлікт, гострий психологічний стрес і гостра або хронічна фрустрація.

В.В. Бойко стверджує, що емоційне вигорання - це вироблений особистістю механізм психологічного захисту у формі повного або часткового виключення емоцій у відповідь на певний психотравмуючий вплив.

Серед чинників, що провокують розвиток СЕВ у студентів-медиків виділяють ті, що пов'язані з оточуючим середовищем і власною особистістю. При цьому стресові життєві ситуації, пов'язані з навчанням на молодших курсах, іноді стають ініціальними для формування СЕВ і депресії в зрілому віці.

Для діагностики емоційного «вигорання» враховуються його складові: емоційне виснаження (відчуття емоційного перенапруження), деперсоналізацію (байдужість або негативне ставлення до людей) та зниження продуктивності (негативне ставлення до себе як особистості).

З метою виявлення СЕВ у студентів-медиків нами проведено опитування 147 студентів 3 курсу (19-22 року, юнаків 55, дівчат - 92). Рівень емоційного вигорання визначався за методикою В.В. Бойко і за рядом питань для оцінки рівня професійного самовизначення і успішності [3]. Аналіз результатів дослідження показав, що лише в 17,68% студентів не виявилось ніяких ознак вигорання і стресу, а в 82,31% помітні окремі симптоми формування СЕВ. В залежності від успішності студентів високий рівень емоційного вигорання виявлено у «відмінників» (фаза резистенції 65,22%, виснаження 21,74%) і «трієчників» (фаза резистенції - 41,86%, виснаження - 27,91 %, напруги -11,63%) у порівнянні з «хорошистами» (фаза резистенції - 41,97%, напруги -27,16%). Серед причин розвитку СЕВ і зниження адаптаційних можливостей провідне місце займає проблема емоційної напруги: велике навчальне навантаження, небажання вчитися або розчарування в професії.

Оцінка розвитку СЕВ за гендерною ознакою показала, що до емоційного вигорання більше схильні до дівчата, у яких в 41,8% сформувалася фаза резистенції з провідними симптомами: неадекватне вибірково-емоційне реагування, редукція професійних обов'язків, почуття тривоги і депресія. У юнаків формування фази резистенції складало 33,3% з провідними симптомами: неадекватне вибірково-емоційне реагування, емоційно-моральна дезорієнтація, редукція професійних обов'язків.

З метою профілактики та своєчасної корекції виявлених у студентів порушень соціально-психологічної адаптації нами було запропоновано використання інтерактивних методів навчання (ІМН), які, на відміну від активних методів, орієнтовані на більш широку взаємодія студентів не тільки з викладачем, але і один з другом, на домінування активності студентів в процесі навчання. Роль викладача на інтерактивних заняттях зводиться до направлення діяльності студентів на досягнення цілей заняття [2]. ІМН з використанням ділових ігор,

рольових ігор, кейс-методу, диспутів, студентських конференцій, олімпіад дозволяє створити в навчальній аудиторії атмосферу освітнього спілкування, відкритості, взаємодією учасників на рівних правах. Це дозволяє забезпечити високу мотивацію, міцність знань, розвиток творчості, комунікабельності, зберегти активну життєву позицію, індивідуальність, свободу самовираження, взаємоповагу і демократичність.

Таким чином, розвиток СЕВ у студентів-медиків проявляється як стрес-реакція на емоційно-напружену навчальну і комунікативну діяльність у вигляді поступового наростання окремих психо-вегетативних і психологічних симптомів та свідчить про порушення їх соціально-психологічної адаптації. Використання інтерактивних методів навчання з метою профілактики та корекції порушення «емоційного вигорання» дозволяє в процесі навчання знімати нервово-емоційне та психічне напруження у студентів, дає можливість змінювати форми їх діяльності, перемикає увагу на ключове питання заняття, сприяє розвитку комунікативних умінь і навичок майбутнього фахівця, нівелює негативний вплив «кризи третього курсу».

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданова, І. М. Використання інтерактивних технологій у підготовці майбутніх-соціал-них працівників // Вісник Національної академії Державної прикорд. служби України. Педагогічні науки. - 2011. - № 11. - С. 15-20.
2. Бойко В.В. Методика діагностики рівня емоційного вигорання // "Практическая психодиагностика", ред. Райгородського Д.Я., Самара: Видавничий дім «Бахрах-М», 2008.- 672 с.
3. Дяченко, М.І. Психологія вищої школи. / М.І. Дьяченко, Л.А. Кандибович, С.Л. Кандибович. - Мінськ: Харвест, 2006. - 416 с
4. Столяренко, Л.Д. Основи психології. / Л.Д. Столяренко. - Ростов-на-Дону: Фенікс, 2013. - 672 с.

UDC 811.161.2.

Piotr T. Nowakowski

The University of Rzeszów, Poland

DEONTOLOGICAL CONSIDERATIONS ON ACADEMIC COLLABORATION IN POLAND

The author conducted deontological deliberations concerning collaboration among academic workers in the reality of Polish universities. In the view of potential irregularities that threaten this cooperation, it has been investigated what answer is brought in this regard by the ethical codes of universities but also how this problem is perceived by the students who tend to be critical and keen observers. As far as codification is concerned of standards related to the issue in question, Polish academic environment is not in a bad condition. It seems that the problem has been noticed. However, when those documents are perceived as a collection of not so much written, but rather actually recognized values, then the quoted remarks of the students would prove that there is more work to be performed in this respect, which should be deepened under studies of quantitative and qualitative nature. One clear conclusion is drawn from the performed analyses. Namely undermining the authority of one academic by another – in particular in the eyes of the students – results not only in weakening the authority of the humiliated person but mainly of the humiliating individual. Moreover, it contributes to straining the authority of an academic as such.

Key words: *academic worker, academic community, intra-academic collaboration, academic ethical code, academic deontology*